

Folkhögskolans framtid hotad Vad gör utbildningsministern?

Benny Hellis skriver här om folkhögskolorna och de centrala proven som eleverna bojkottar.

FOLKHÖGSKOLEELEVERNA har åter slagit vakt om folkhögskolans särart som ett studiealternativ för människor med kort teoretisk skolutbildning. Det har man gjort genom att bojkotta ett centralt kunskapsmätande prov.

Om skolöverstyrelsens planer gått i lås, skulle över 11 000 folkhögskoleelever den 24 mars ägnat fem timmar åt att skriva detta teoretiska prov. Precis som i fjol var det endast några få procent som skrev. Över 10 000 elever ägnade sig i stället åt meningsfulla studier och fullföljde därmed folkhögskolans hundraåriga tradition genom att avvisa alla styrinstrument som hotar skolans frihet.

Vintern 1977 beslutade riksdagsmajoriteten att ett "gruppro" skulle införas på folkhögskolorna. Syftet var att provet skulle "normera" varje skola, dvs avgöra hur många 1, 2, 3 och 4:or den enskilda skolan skall få utdela till sina elever. (Folkhögskolornas "betyg" kallas omdöme och är indelat i fyra skalsteg.)

Sveriges folkhögskoleelevers förbund, SFEF, som organiserar

cirka 80 procent av eleverna, har motarbetat providen alltsedan den presenterades i 1973 års folkhögskoleutredning. I samband med regeringsförslaget om en ny folkhögskoleförordning hävdade jag för tre år sedan på denna sida:

"Resultatet blir en indelning i A- och B-skolor. Skolor som har elever som kommer direkt från gymnasieskolan blir A-skolor och skolor som har äldre elever med bristfällig grundutbildning blir B-skolor. Följden blir att lärare, skolledning och elever på B-skolorna börjar känna sin egen skola hotad på grund av vikande elevunderlag. De blir tvingade att anpassa sin elevintagning och undervisning efter det centrala provet för att överleva."

Vid det tillfället valde utbildningsminister Jan-Erik Wikström att avfärda kritiken som "nonsens". Han menade att "SFEF:s kritik mot propositionen byggde på otillräcklig kunskap om fakta". Nu har tre år förflutit och vi kan stämma av teorierna mot fakta.

Wikströms enda argument för

att provet inte skulle komma att styra metod och innehåll i undervisningen var då att det inte skulle genomföras varje år, utan vart tredje eller femte. I dag kan vi konstatera att SÖ med folkhögskoleinspektören Bo Göthberg som chaufför kört över Wikström genom att erbjuda skolorna provet varje år! I förfarten plattar sedan SÖ till ministern genom att förvanska flera av de beslut riksdagen fattat.

Beslutet om att riksgenomsnittet skall utgöra norm för hur många fyror den egna skolan skall få dela ut har man på eget bevåg satt ur spel. SÖ erbjuder nu samtliga skolor som presterar ett sämre resultat än 15 procent fyror att strunta i provresultatet. Följden blir en inflation i fyror som äventyrar studieomdömet trovärdighet och ytterst den egna kvotgruppen till högskolan.

Att SÖ dessutom tillåter skolorna att dela in eleverna i smågrupper, dvs plocka russen ur kakan och låta deras resultat vara normgivande för skolans nivå, är inte förvånande. Det ligger helt i linje med dess inkonsekventa politik. Vissa skolor har nu tomt erbjudit "välutbildade" elever på speciallinjer (som inte får ta ut något omdöme) att göra

provet, allt i syfte att fräscha upp skolan med nya friska fyror.

Följden blir vidare att det går lätt att identifiera enskilda elever. På flera skolor har mindre än fem personer gjort provet. Ställ det mot vad Wikström sa 1977: "Det normeringsinstrument som SÖ skall utarbeta kommer att få formen av ett anonymt grupprovars resultat i det enskilda fallet aldrig kan läggas till grund för omdömessättningen."

SÖ:s politik

Tjänstemän på SÖ bedriver sålunda en egen utbildningspolitik som strider mot gällande riksdagsbeslut. Annat viktigt arbete har blivit lidande, bl a den arbetsgrupp som har till uppgift att stimulera ett pedagogiskt utvecklingsarbete för folkhögskolan (PUFF). Ett centralstyrt prov har prioriterats.

Frågan är om inte riksdagens revisorer borde ta sig en titt på ärendebalansen inom byrå V 1 på SÖ. I sin iver att få elever att skriva provet har Göthberg gått ut med ett pressmeddelande, där han bl a säger:

"Det prov som SÖ föreslår är inte individuellt och mäter inte skolkunskaper. Det är helt vilseledande att kalla det för ett centralprov."

Vad menar han? Proven görs ju enskilt, dvs individuellt. Utformning samt rättning sker centralt och därmed är det ett centralt prov. Och "skolkunskaper", vad är nu det för specifika kunskaper? Är inte skolan en integrerad del av det svenska samhället som skall förmedla kunskaper vilka ger handlingskraft för ett aktivt samhällsengagemang under och efter skoltiden?

För att få stopp på SÖ:s vilda framfart har SFEF anmält SÖ för justitiekanslern (JK), demonstrerat, genomfört uppvaktningar hos samtliga riksdagspartier, lagt fram realistiska alternativ till proven, uppvaktat riksdagens utbildningsutskott. Trots detta håller SÖ krampaktigt fast vid sin linje, och i en skrivelse säger man: Nackdelarna med provet "har främst samband med att SFEF uppmanar eleverna att inte välja detta alternativ".

Wikströms företrädare Bertil Zachrisson sade i en debatt på Karliskoga folkhögskola: "Hela idén med ett centralprov är absurd. Hur skall vi kunna avlägga sådana när folkhögskolorna har så olika målsättningar. Förslaget hade aldrig kommit om jag suttit som utbildningsminister."

Zachrissons partibroder Ove

Karlsson ställde en fråga i riksdagen den 26 mars: "Vad kommer regeringen att vidta för åtgärder för att tillmötesgå den stora opinion som nu finns mot de likriktade proven?"

När Wikström den 10 april, efter tre års tystnad, tar upp centralprovet genom att svara på Ove Karlssons fråga så säger han — jasså. Jag hade vissa förhoppningar om att Wikström skulle slå fast att det är riksdagen och inte tjänstemän på SÖ som beslutar inom vilka ramar svensk folkhögskola skall utvecklas — därav blev intet. Ministerns bristfälliga svar byggde på otillräcklig kunskap om fakta.

Vad folkhögskolan nu behöver är arbetsro. Det kan den få om man nu lägger det centrala provet på hyllan och riksdagen uppdrar åt SÖ, lärarfacket SFHL och SFEF att bygga vidare på det poängsystem vid tillträde till högskolan som nu är ute på remiss i skolorna.

Det torde vara nödvändigt om folkhögskolan ska kunna uppfylla riksdagens krav på att utgöra ett alternativ inom svenskt skolväsen och befrias ur likformighetens och centralstyrningens våld.

BENNY HELLIS
Ordförande i SFEF

DN
16.4.80

Jan-Erik Wikström:

Folkhögskolans frihet består!

DN
93/4-80

Den 16 april skrev Benny Hellis, ordförande i Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF), att folkhögskolornas framtid hotas av de centrala proven. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström svarar här.

DET ÄR NATURLIGT att en elevorganisation formulerar sina ståndpunkter och uppfattningar med eftertryck och skärpa. Men när Du hävdar att folkhögskolans frihet skulle vara hotad genom ett grupprov som är avsett att mäta studieförmågan bland eleverna vid landets folkhögskolor tar Du väl ändå i.

Folkhögskoleutredningens huvudbetänkande (SOU 1976:16) innebar en kraftig markering av folkhögskolans frihet och rätt till profilering. Utredningen slog vakt om skolformens särart.

Remissinstanserna anslöt sig i

allt väsentligt till utredningens förslag, som fördes vidare i regeringens proposition och beslutades i stor enighet mellan de politiska partierna i riksdagen. Efter snart två års erfarenheter är vittnesbördet från folkhögskolorna runt om i landet entydigt: de nya regler som introducerades har bidragit till att folkhögskolan ideologiskt, pedagogiskt och administrativt fungerar bra.

SFEF anser visserligen att omdömena vid folkhögskolan på sikt bör avskaffas men har inte krävt att det skulle ske nu. Och skall omdömen kunna fungera som

merit vid urval till högre studier, måste olika folkhögskolors omdömen kunna jämföras på ett meningsfullt sätt. De grupprov som SÖ erbjuder har till uppgift att underlätta sådana jämförelser.

Det är därför svårt att förstå SFEF:s envetna motstånd mot användningen av det instrument som gör omdömena meningsfulla.

Tre omständigheter

Du förbigår i Ditt inlägg med tystnad tre viktiga omständigheter i samband med de prov det här är fråga om.

Det första är att varje folkhögskola själv bestämmer om studieomdömen skall utfärdas vid skolan. Jag har svårt att förstå hur en ordning som tillämpas vid en för varje skola frivillig prövning av elevernas lämplighet för studier skulle kunna vara det allvarliga hot mot hela skolformens

frihet och särart som Du påstår att den är.

Den andra omständigheten är att varje elev själv avgör om han skall tilldelas studieomdöme.

Den tredje omständigheten som Du förbigår med tystnad är att SÖ ställer tre alternativ till förfogande att användas som normeringsinstrument. Varje skola kan välja mellan att 1) låta eleverna delta i högskoleprovet, 2) följa en fast skala med procentsatser (viss procent fyror, treor, tvåor och ettor) eller 3) själv utarbeta en lämplig metod att användas som normeringsinstrument. I det sista fallet skall metoden godkännas av SÖ.

Patetiskt

Du försöker göra en stor sak av att grupprovet står till förfogande varje år, medan jag när det infördes anförde att det inte skulle komma att användas årligen. Det finns ingen motsägelse i detta. Att grupprovet finns tillgängligt

innebär inte att det nödvändigtvis skall användas.

SFEF:s aktiviteter mot detta frivilliga normeringsinstrument, vars utformning dessutom kan varieras, ter sig patetiska: demonstrationer, tidningsartiklar, bojkott, JK-anmälan. Mot den bakgrunden kan jag förstå att Du tror att jag känner mig överkörd och tillplattad av att man på SÖ hanterar dessa frågor efter eget bästa förstånd. Det gör jag inte.

Du anser Dig kunna protestera mot mitt uttalande 1977 att det är fråga om ett anonymt grupprov, vars resultat i de enskilda fallet aldrig kan läggas till grund för omdömessättningen. Visst kan det det, menar Du: mindre än fem elever deltar på flera skolor i provet, och då är identifieringen av enskilda elever inte svår.

Men vem beror det på? Det är ju SFEF:s propaganda för bojkott av proven som fått den effekten.

Jag förstår avsikten med att åberopa Bertil Zachrissons stöd

för SFEF:s uppfattning i den här frågan. Utom att han varit utbildningsminister är han ju känd som en kunnig och principfast politiker. Den som har honom på sin sida känner sig säkert trygg. Du kan väl själv fundera över hur Du skall värdera hans bistånd i den här frågan om jag nämner att han i riksdagen röstade för det förslag som han sedan, enligt Din uppgift, så entydigt tagit avstånd från.

Du ställer till sist i Din artikel frågan vad jag tänker göra "för att föra folkhögskolan ur likformighetens värld och centralstyrningens våld".

Mitt svar är det klassiska att vad göras skall är allaredan gjort. Genom riksdagsbesluten 1977 bekräftades folkhögskolans frihet, rätt till profilering och möjligheter att utforma verksamheten så som man på den enskilda skolan finner bäst förenligt med huvudmännens syften.

JAN-ERIK WIKSTRÖM